

Nettokostnad & jämförelseanalys

BOLLEBYGDS
KOMMUN

Innehåll

Inledning.....	2
Begrepp och definitioner	3
Vatten och avlopp (VA).....	4
Renhållning (avfall)	5
Park.....	6
Lokalvård.....	7
Måltid.....	8
Gata	10
Fastighet.....	11
Övergripande teknik- och service (förvaltningsledning)	12

Inledning

I kommunens budget 2025 gav kommunfullmäktige samtliga nämnder i uppdrag att analysera kostnadsnivån i sina verksamheter utifrån nettokostnadsavvikelsen och ta fram och genomföra åtgärder så att verksamheter med högre kostnader närmar sig genomsnittet i riket. Detta dokument är teknik- och serviceförvaltningens nettokostnadsutvecklings- samt jämförelseanalys. Eftersom en renodlad analys av nettokostnadsutvecklingen endast kan göras på park och gatuenheten, då nämnden har flera taxe-/interndebiterande enheter, kommer alltså detta dokument även inkludera djupare jämförelser och analys gentemot andra kommuner.

I utredningen följer en jämförelse av Bollebygds kostnader inom förvaltningens samtliga verksamhetsområden. Analysen och slutsatserna baseras på erfarenhet och de senaste tillgängliga nyckeltalen per verksamhet och inkluderar en översiktlig trendanalys för att belysa kostnadsutvecklingen över tid samt även ge en bild av framtida utmaningar och möjligheter. Avsikten är att, för varje verksamhet, lyfta de exempel där Bollebygd sticker ut och beröra tänkbara orsaker kopplade till strukturella, geografiska eller organisatoriska faktorer.

När du läser utredningen är det bra att ha i åtanke att Bollebygd definieras som en *pendlingskommun nära storstad* enligt SKR:s kommungruppsindelning. Det innebär att vi har liknande strukturella förutsättningar som andra mindre kommuner i storstadsregioners utkanter. En jämförelse inom SKR:s kostnadsutjämning visar att glesare kommuner förväntas ha högre standardkostnad för teknisk infrastruktur. Innan läsaren drar slutsatser från materialet är det också viktigt att känna till att diskrepanser i hur kommuner fördelar och rapporterar kostnader kan ha väsentlig påverkan på jämförelserna som presenteras i utredningen. Detta är särskilt viktigt för avsnitten som berör taxefinansierad verksamhet.

Begrepp och definitioner

Nettokostnadsavvikelse - skillnaden mellan vad verksamheten kostar, netto, och vad som var budgeterat.

(Nettokostnad = kostnader – intäkter)

Nettokostnadsutveckling - hur nettokostnaden (kostnader minus egna intäkter) förändras över tid, till exempel från ett år till nästa.

Taxefinansierad verksamhet - verksamhet som enligt fastställd taxa (prislista) ska betalas av dem som använder den, och normalt täcka hela kostnaden.

Exempel: VA (vatten/avlopp), avfall/renhållning, bygglov.

Interndebliterande verksamhet - en intern serviceenhet som säljer tjänster till andra delar av kommunen och får betalt via internfakturer i stället för att ha hela sin finansiering direkt på skattebudgeten.

Index - ett jämförelsetal som visar hur priser eller kostnader förändras över tid. Används för att "räkna upp" ersättningar/avtal.

Overheadkostnad - gemensamma, indirekta kostnader som inte kan knytas till en enskild tjänst.

Exempel: ledning, ekonomi/HR, IT-support, gemensamma lokaler. Fördelas ofta ut som pålägg.

Stordriftsfördelar - när större volym gör att till exempel styckkostnaden eller kostnaden per invånare sjunker.

Exempel: köpa in mer ger lägre pris per enhet, fler invånare på liten yta gör att fler betalar för samma fasta kostnader.

Smådriftsnackdelar - motsatsen: liten volym gör att styckkostnaden stiger.

Exempel: samma administration för färre användare, sämre inköpspriser, outnyttjad kapacitet.

Vatten och avlopp (VA)

Kostnadsnivå

Bollebygd är en kommun med få abonnenter både nominellt och procentuellt av antal invånare. Vi finansierar VA-verksamheten via taxor (självkostnadsprincipen). År 2018 låg den årliga VA-taxan för en normalvilla (Typhus A) i Bollebygd på ca 6 576 kr, vilket var relativt högt. Spannet för Västra Götaland låg samtidigt mellan 2 700 kr – 7 900 kr. Detta visar att Bollebygd redan före de senaste åren hade en hög VA-kostnad för brukarna, vilket till stor del förklaras av höga fasta kostnader utslaget på få abonnenter (skalutmaningar). Förutsättningarna gör att kommunen, på samma sätt som flera andra kommuner med liknande förutsättningar, eventuellt bör justera förhållandet fast/rörlig del i taxan så att intäkterna blir stabilare.

Kommunen låg 2024 på plats 46 (dyraste) öre/liter vatten (8,7) för ett typhus A i riket och kan antas stiga ytterligare när taxestatistiken för 2025 släpps eftersom

kommunen höjt taxorna med 23,5% och motsvarande snitthöjning i riket förväntas bli cirka 14%. Under 2025 har dock flertalet åtgärder gjorts för att få en stabilare kostnadsbas, och trenden för innevarande år är positiv. Förvaltningen genomför större del av uppdraget i egen regi istället för att anlita konsulter, och en tidigare snedfördelning av tjänster har korrigerats vilket innebär en bättre bas för VA-verksamheten.

Verksamheten står dock inför stora ekonomiska och teknologiska utmaningar i framtiden och det är viktigt att förstå att de stora investeringar som behöver genomföras i relativ närtid kommer leda till väsentligt högre kapitalkostnader.

Trend

Kostnaderna för VA har ökat kraftigt i hela landet under senare år. Enligt Svenskt Vatten höjdes VA-taxorna i genomsnitt med ~8% under 2023 och ~14% under 2024 i Sverige. Bollebygd höll dock VA-taxan oförändrad 2021–2024, trots stigande driftkostnader. Detta har lett till underfinansiering som korrigerades vid årsskiftet 2025. VA-verksamheten behöver också investera stora summor i krisberedskap till följd av omvärldsläget, vilket i sig är kostnadsdrivande.

Bollebygds VA-kostnader per invånare ligger i nivå med eller något över liknande kommuner, och kostnadstrenden är tydligt stigande. Förvaltningen använder en långsiktig VA-kalkyl som bas för framtida taxehöjningar vilket innebär bättre kontroll och mindre volatilitet för abonnenterna.

Värt att notera är att flera kommuner skattefinansierar delar av VA-verksamheten och att det är mycket svårt att göra riktigt användbara analyser utan att ha djup insyn i andra kommuners redovisningsprinciper.

Renhållning (avfall)

Kostnadsnivå

Renhållningsverksamheten (sophämtning och avfallshantering) finansieras via taxor. Bollebygds kostnad för hushållsavfall är moderat i jämförelse med andra kommuner. En rikstäckande kartläggning 2019 visade att Bollebygds sophämningsavgift låg runt 1 200 kr per hushåll/år (Nils Holgerssonrapporten), vilket är nära riksmedianen. Som jämförelse låg spannet i riket mellan 500–3 000

kr/år. Kommunen låg alltså varken i topp eller botten prismässigt, utan ungefär mitt emellan liknande kommuner. För 2024 års rapport låg kommunen på plats 14 (billigast) i riket vilket innebär en mycket positiv trend. Det är dock viktigt att observera att rapporten är baserad på en viss typ av hushåll, och när kommunens totala kostnader för avfallsverksamheten slås ut på totalt antal hushåll, blir resultatet något sämre.

De låga kostnaderna tyder på att renhållningskostnaderna hålls i schack, till exempel genom samverkan (gemensamma upphandlingar, nyttjandeavtal av återvinningscentraler) och att kommunen genom detta uppnår viss skala i avfallshanteringen trots få invånare. Samtidigt har flera kommuner infört fyrfackskärl, något som Bollebygd ännu inte gjort. Detta kommer driva kostnader och sannolikt göra att kommunen hamnar på en lägre placering i rapporten som avser 2026. Statistiken är särskilt osäker just nu på grund av det gradvisa införandet i riket.

Trend

Generellt har avfallstaxorna ökat måttligt de senaste åren, i takt med höjda bränslekostnader och nya återvinningskrav. För Bollebygd finns ingen dramatisk avvikelse rapporterad. Taxorna justeras årligen och följer modellen som är beslutad i kommunfullmäktige. Värt att notera är att indexjusteringen per 2025-01-01 innebar minskade kostnader för sophämtning, vilket innebär att verksamheten för tillfället har ett visst överskott.

Park

Kostnadsnivå

Kostnader för parker och grönyteskötsel i Bollebygd bedöms ligga *något över* snittet för liknande kommuner (pendlingskommuner av Bollebygds storlek). Mindre kommuner har ofta mindre parkarealer och enklare anläggningar, vilket ger lägre absoluta kostnader. Bollebygd har till exempel inga större stadsparker utan främst mindre lekparkar, gröna stråk och naturområden. Enheten har också arbetat med att kartlägga vilka ytor som ska ha hög skötselnivå samt ytor där det främjas biologisk mångfald. Nettokostnaden för park per invånare är cirka 600 kr/år, vilket är något högt men jämförbart med kommuner i samma grupp. Mindre

skala kan ge högre enhetskostnader (till exempel om maskiner och personal inte utnyttjas fullt ut året om). Sammantaget tyder dock inga tillgängliga nyckeltal på att Bollebygd skulle ha exceptionellt höga park-kostnader.

Trend

Parkkostnaderna har historiskt varit relativt stabila i många kommuner, ofta justerade i takt med löne- och prisläget. I Bollebygd har driftkostnaderna för park successivt ökat i linje med allmän kostnadsutveckling (ca 2–3% per år före 2022). Det finns en tendens att *prioritera kärnverksamheter* i kärva tider, varpå parkunderhåll ibland skalas ned. Ingen sådan prioritering har dock gjorts i Bollebygd nyligen och det är viktigt att förstå sambandet mellan välskötta och fina ytor, kommunens attraktivitet och tillväxt. Främjandet av biologisk mångfald är ofta kostnadsdrivande och nya krav och råd innebär att kostnaderna kan antas öka i framtiden.

Lokalvård

Kostnadsnivå

Lokalvård (städttjänster för kommunens lokaler) är ett område där Bollebygd på grund av sin skala kan antas ha något högre kostnad per städyta än större kommuner. Mindre enheter tappar stordriftsfördelar – man måste kanske hålla viss personal och utrustning även om totalytan är begränsad. Nyckeltal för lokalvård mäts ofta i kronor per städad kvadratmeter. Det är dock svårt att hitta breda jämförelser som går att jämföra med. Av generell information framgår att en genomsnittskommun ligger mellan 300–400 kr/kvm och år, och att skillnader i lokaltyp och städstandard ofta är anledningen till prisskillnader. Detta är i linje med de jämförelser förvaltningen gjort med övriga sjuhäradskommuner där endast en är billigare än Bollebygd (Tranemo). Bollebygd ligger 2025 på 287 kr/m² vilket, med kommunens förutsättningar får anses som en effektiv verksamhet. Denna avvikelse är inte dramatisk men indikerar väsentligt *billigare lokalvård* än genomsnittet. Förvaltningens analys är att lokalvårdsenheten i Bollebygd är en arbetsgrupp där man hjälps åt och täcker för varandra och har effektiv schemaläggning men också att kommunen har en hög andel distansarbetande som leder till något lägre behov av städ i vissa lokaler. Enheten

arbetar aktivt med att statushöja yrket; varje lokalvårdare har ett yrkescertifikat och arbetar med digitala lösningar för att främja effektivitet och förenkla vid frånvaro och vakanser.

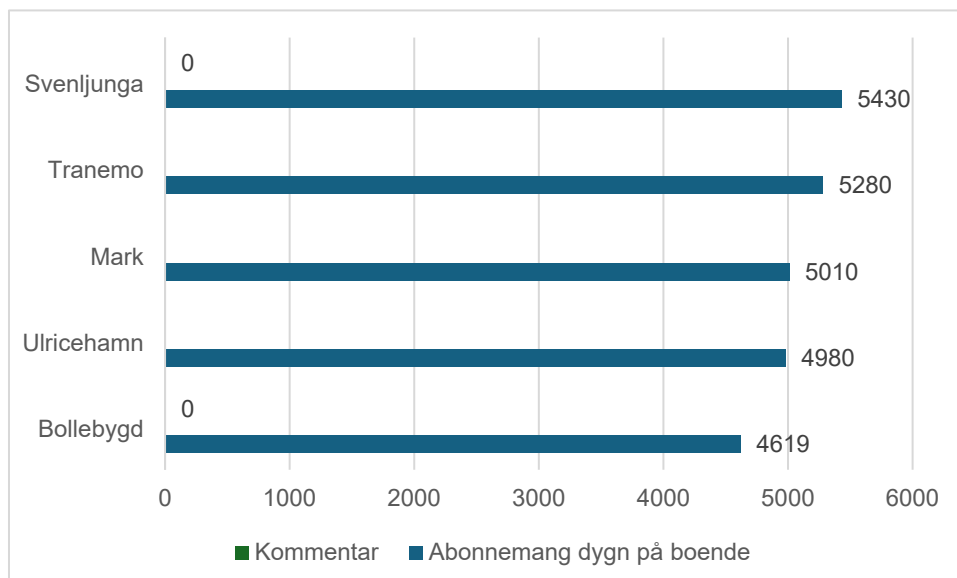
Trend

Lokalvårdskostnaderna har ökat i linje med lönerna i kommunsektorn. Dessutom höjdes städfrekvensen under pandemin (extra städning/desinfektion), vilket kan ha drivit upp kostnader temporärt 2020–2021. Efter pandemin normaliserades rutinerna något, men en högre hygienstandard kvarstår ofta. I riket har lokalvården därför blivit dyrare per kvadrat de senaste 3–4 åren. Samtidigt kan investeringar i städmaskiner och effektivare metoder dämpa kostnadsökningen, alternativt höja ambitionsnivån.

Måltid

Kostnadsnivå

Måltidsverksamheten innefattar främst skolmåltider samt mat inom äldreomsorg. Ett jämförelsemått är *kostnad per portion* (eller per elev för skolluncher). Riksgenomsnittet för en skollunch låg för några år sedan runt 35–45 kr/portion, vilket motsvarar ca 6 500–7 000 kr per elev och år ([2019 - Fri sökning - Kolada](#)). Bollebygd, med förhållandevis få skolor och elever, samt flera tillagningskök, har svårare att uppnå skalfördelar i tillagning. Det är därför rimligt att kostnaden per portion i Bollebygd ligger i den övre delen av spannet, eventuellt något över riksgenomsnittet. Särskilt med tanke på att Bollebygd har hög andel ekologiskt och närproducerat (Sverige som tillverkningsland) och alltid flera alternativa rätter i skolmatsalen. I statistiken från 2019 har Bollebygd en kostnad om 6 615 kr/elev/år vilket får anses mycket effektivt givet kvaliteten i verksamheten. I äldreomsorgen (särskilt boende och hemtjänst) är kostnad per dygn (abonnemang) det mått som använts för att jämföra verksamheten. Inom sjuhäradskommunerna är Bollebygd billigast av alla som svarat på enkäten (5 stycken). Skillnaden mellan kommunerna är rätt stor, se nedan:

Värt att notera är att kostnadsnivån för hela måltidsverksamheten, som 2019 bör anses låg givet den goda kvaliteten i verksamheten, blivit ännu bättre under de senaste åren. För perioden 2019–2025 har konsumentprisindex (KPI) stigit med 27% medan livsmedelsbudgeten för måltidsenheten i Bollebygds kommun endast ökat med 15%. Det motsvarar en effektivisering om cirka 800tkr och den verkliga effektiviseringen är sannolikt större än så eftersom kommunen haft tillväxt och livsmedelspriserna stigit mer än breda KPI ([Prisindex och priser på livsmedelsområdet. Års- och månadsstatistik – 2024:08 - Jordbruksverket.se](#)).

Värt att notera är att verksamhetens höga mål för ekologiskt och närproducerat är (exponentiellt) kostnadsdrivande och en ytterligare ökad ambitionsnivå blir svår att nå utan tilldelning av medel. Det indikerar mycket effektiva inköp och en välplanerad verksamhet. Verksamheten ligger i toppskiktet i Sverige beträffande matsvinn, vilket kan antas ha en positiv påverkan på ekonomin.

Trend

Kostnaderna för måltider har ökat markant under 2022–2024, framför allt på grund av den kraftiga livsmedelsinflationen. Råvarupriserna steg med tvåsiffriga procenttal, vilket har drabbat kommunernas kostverksamheter. Bollebygd är inget undantag och vi har behövt lägga mer pengar på matinköp per portion. Vissa kommuner lyckades delvis dämpa effekten genom menyjusteringar (till exempel färre dyra ingredienser), mindre lokalproducerat/ekologiskt eller effektivare inköp.

Före inflationsperioden var trenden flack och måltidskostnaderna ökade i princip i takt med löner/KPI.

Gata

Kostnadsnivå

Gatuverksamheten omfattar barmarks- och vinterväghållning, snöröjning, sopning, vägunderhåll, belysning och trafiksäkerhet av kommunens vägar, gång- och cykelbanor samt parkeringsplatser. Här har geo-/topografin och vädret stor påverkan på kostnaden. Bollebygd är en småskalig kommun med både tätort och landsbygd, vilket innebär att vi har ett visst vägnät att underhålla men relativt få invånare att fördela kostnaden på. Ofta leder detta till *högre kostnad per invånare* än i tätbefolkade kommuner. För pendlingskommuner i samma grupp ligger nettokostnad för gator ofta omkring 1 000–2 000 kr per invånare (grovt estimat, varierar med vinterklimat och vägantal). Det är rimligt att anta att Bollebygd bör ligga i det övre spannet av detta intervall eftersom vi har många kilometer väg per invånare. Dock är det inte kommunen som äger alla vägar; en väsentlig andel av vägarna ägs av gemensamhetsanläggningar eller Trafikverket. Många vägar som ägs av gemensamhetsanläggningar finansieras också genom vägbidrag. Verksamhetens budget för 2025 ligger dock endast på cirka 1000 kr/invånare. Det är väldigt lågt jämfört med jämförbara kommuner. Kostnaden kommer sannolikt överskrida budgeten eftersom en ombalansering av tjänster mellan VA/gata genomförs under året. Det kommer innebära att kostnaderna per invånare landar på cirka 1050 kr/år, vilket fortfarande får anses väldigt lågt. En förklaring till kommunens låga kostnad per invånare är låga overheadkostnader som belastar verksamheten. Kommunens kuperade terräng kan också driva kostnader, till exempel behov av sandning, eller förstärkning av vägar vid tjällossning.

Trend: Gatukostnader fluktuerar delvis med väderleken (snörika vintrar ger dyrare drift, milda vintrar billigare). Över tid har dock även dessa kostnader stigit med inflation, entreprenadavtal och elpriser (gatubelysning). I Bollebygd finns en trend av *ökade reinvesteringsbehov*: precis som många kommuner behöver man rusta upp äldre gator och VA-ledningar samtidigt, vilket ökar kapitalkostnaderna.

Koladas data över flera år visar generellt en svag uppåttrend i nettokostnad för gator per invånare i riket. Bollebygd följer detta mönster men har en låg baslinje. Inga kraftiga avvikelser är noterade; till exempel har inte Bollebygd drabbats av extremväder som skulle slå igenom stort i statistiken. **Samverkan** kan påverka trenden, exempelvis genom att, om Bollebygd köper vinterväghållning via extern entreprenör eller samarbete (eventuellt med grannkommun), kan kostnaderna hållas nere och även den mindre kommunen dra nytta av stordriftsfördelar.

Fastighet

Kostnadsnivå

Fastighetskostnader avser drift och underhåll av kommunens byggnader (skolor, förskolor, äldreboenden, idrottshallar etcetera). Ett vanligt mått är kronor per kvadratmeter lokalyta. Större kommuner tenderar ha lägre kostnad per kvm tack vare centraliserad förvaltning, medan små kommuner ofta får högre kostnader per kvm. Kolada har fastighetsnyckeltal som exempelvis *lokalkostnad per kvadratmeter* och *fastighetsförvaltning, kr/invånare*. Generellt ligger sådana kostnader kring 1500–2500 kr/kvm och år för skolbyggnader (inklusive kapitalkostnad), och omkring 500–800 kr per invånare i driftkostnad för fastighetsförvaltning (exklusive hyresavkastning). Bollebygd har en låg kostnad per m² (627 kr) men en hög kostnad per invånare (5 216 kr). De högre räntorna påverkar sedan statistiken publicerades, men kommunen hade redan då en kostnad om 4 250 kr/invånare/år. Detta indikerar att vi förvaltar många/stora fastigheter, till en låg kostnad per m² men samtidigt har en hög kostnad per invånare då vi har ett stort bestånd sett till kommunens storlek och invånarantal. Därmed kan vi säga att förvaltningen och underhållet är effektivt, samtidigt som lokalutnyttjandet är ineffektivt, alternativt långsiktigt strategiskt. Samtliga fastigheter har underhållsplaner och de hyresavtal kommunen har med externa parter finns också sammanställda i ett system för att säkerställa att förvaltningen har koll på när avtal behöver sägas upp, förnyas eller omförhandlas. Det är värt att notera att även om det kan vara strategiskt viktigt att äga och förvärva fastigheter, behöver de som fattar beslut om förvärv även ha i åtanke kommunens nyckeltal och huruvida inköpet är rimligt givet kommunens ”kostym”.

Nyare, energieffektiva byggnader kan sänka driftskostnader. Ingen specifik indikator i Kolada visar att Bollebygd skulle ha onormalt hög energikostnad eller underhållsskuld; snarare följer vi mönstret för små, växande kommuner (vilka ofta bygger ut och därför har perioder av höga kostnader). Under 2025 installeras solceller på flera fastigheter som förbrukar mycket el sommartid. Detta kan antas driva ner elkostnaderna. Kommunen har också blivit uppmärksammas för sitt arbete med fastighetsunderhåll och fastighetsenheten arbetar mycket strukturerat och aktivt med att sänka underhållsskulden.

Trend

Trenden för fastighetskostnader är uppåtgående av flera skäl. Dels driver energi- och effektpriserna (särskilt fjärrvärme och el) upp kostnaderna markant från 2021 och framåt. Dels ökar underhållsbehoven med tiden. Många kommuner sköt på underhåll under 2010-talet, vilket nu tas igen. Enligt SKR har kommunernas fastighetskostnader per kvm ökat tydligt de tre senaste åren ([\[PDF\] Fastighetsnyckeltal avseende 2023 | SKR](#)). I Bollebygd ser vi liknande ökning men vi ser även en ökning på intäktssidan då kommunen hyr ut fler lokaler än tidigare år.

Övergripande teknik- och service (förvaltningsledning)

Kostnadsnivå

Under *övergripande teknik- och service* ryms centrala administrativa kostnader för den tekniska sektorn (till exempel förvaltningens ledning, planering, stödfunktioner). Mindre kommuner som Bollebygd har här en utmaning: vissa basfunktioner måste finnas oavsett kommunstorlek, vilket gör att overheadkostnaden per invånare ofta blir högre än i större kommuner. SKR:s kostnadsutjämning beaktar sådana faktorer som smådriftsnackdelar. Det innebär att Bollebygd förväntas ha en något högre strukturell kostnad för administration inom teknik och service verksamhetsområden, bara för att den är liten och spridd.

När vi gjort jämförelser mot andra sjuhäradskommuner och deras förvaltningsledningar sticker Bollebygd dock ut med en mycket liten stab. Majoriteten av närliggande kommuner har väsentligt större möjligheter att fördela

ansvar och arbetsuppgifter inom förvaltningsledningen. Exempel på detta är till exempel avsaknaden av en designerad stabs-, kris-, eller utvecklingsenhet samt det faktum att flera av nämndens enhetschefer och medarbetare har dubbla uppdrag med breda ansvar.

Sammanfattningsvis innebär det att förvaltningsledningen bör anses väldigt effektiv. Det finns dock, till följd av det som presenteras ovan, en relativt stor risk för stora avbrott, väsentlig negativ påverkan på framdrift och eventuella kedjereaktioner vid personalomsättning i förvaltningsledningen.